

Oana Elena GĂLĂȚEANU

**Evoluția construcției Europene de la
Comunitatea Europeană a
Cărbunelui și Oțelului la
Tratatul de la Lisabona**

LUMEN

EVOLUȚIA CONSTRUCȚIEI EUROPENE DE LA
COMUNITATEA EUROPEANĂ A CĂRBUNELUI ȘI
OȚELULUI LA TRATATUL DE LA LISABONA
Oana Elena GĂLĂȚEANU

Copyright Editura Lumen, 2016
Iași, Țepeș Vodă, nr.2

Editura Lumen este acreditată CNCS

edituralumen@gmail.com
prlumen@gmail.com

www.edituralumen.ro
www.librariavirtuala.com

Redactor: Roxana Demetra STRATULAT
Design copertă: Roxana Demetra STRATULAT

Reproducerea oricărei părți din prezentul volum prin fotocopiere, scanare, multiplicare neautorizată, indiferent de mediul de transmitere, este interzisă.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GĂLĂȚEANU, OANA ELENA

**Evoluția construcției europene de la Comunitatea
Europeană a Cărbunelui și Oțelului la Tratatul de la Lisabona**
/ Oana Elena Gălățeanu. - Iași : Lumen, 2016
ISBN 978-973-166-433-0

341.217(4)(091)

CAPITOLUL 1

IDEEA DE UNITATE EUROPEANĂ

1.1. Apariția ideii de unitate la nivel european și evoluția acesteia

Ideea de unitate pe continentul european este una veche, ce datează din antichitate, dacă avem în vedere asocierile cetăților-stat grecești, și care a continuat și în perioada medievală și în cea modernă. Preocuparea pentru formarea unei uniuni a statelor europene s-a conturat în timpul lui Carol cel Mare (768 – 814), când Sfântul Imperiu Roman se extindea aproape asupra întregii suprafețe a statelor fondatoare a Comunităților europene. Prin crearea Imperiului lui Carol cel mare se urmărea ca țel principal, constituirea și protejarea unui spațiu creștin¹.

Tentativele de unificare a bătrânului continent prin puterea armată și cucerirea de teritorii noi nu a înregistrat însă succese de durată, prăbușirea marilor imperii formate creând un gol politic. Unitatea popoarelor Europei s-a manifestat doar la stadiul de gândire spirituală, fundamentându-se pe universalitatea creștină statornicită în Imperiul Roman. Biserica a activat, cum s-a menționat în doctrină², ca o primă “structură paneuropeană”³.

În perioada modernă, ca efect al reformei protestante a lui Martin Luther, la nivel european au apărut neînțelegerile

¹ G. Gornig, I.E. Rusu, Dreptul Uniunii Europene, Ed. C. H. Beck, București 2006, p. 1-12

² Ghe. Sbârna, Românii și proiectele federale europene interbelice, Ed. Sylvi, București 2006, p. 1

³ Paneuropeană – care include toate țările Europei.

și conflictele religioase și politice, iar acestea au determinat extinderea orientărilor nereligioase⁴.

Pacea de la Westfalia din 1648 încheiată între Sfântul Imperiu Roman, Regatul Franței, Suedia și Olanda a pus capăt războiului de 30 de ani și, totodată, a reprezentat victoria monarhiilor față de papalitate. Deasemenea, ele au inclus principiul echilibrului între puterile europene ca modalitate a păstrării păcii. Statele independente sub aspect politic au luat locul imperiilor și succesiv au luat forma statelor naționale, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

Această pace de la Westfalia a fost prima întâlnire cu caracter diplomatic la nivel european care a avut drept urmare principii precum echilibrul politic și rațiunea de stat⁵.

Toate aceste realități, coroborate cu conturarea statelor moderne fundamentate pe ideea de suveranitate, au generat necesitatea găsirii unei legături mai puternice decât religia și capabile să unească statele europene. În aceste condiții, din secolul XVIII s-au profilat o serie de planuri de garantare a păcii și unității la nivelul Europei prin restructurarea capitală a ei. Astfel, putem da ca exemplu “Proiectul pentru a face pacea permanentă în Europa” din 1713, aparținând Abatelui de Saint – Pierre care considera că pentru a se preveni conflictele armate și pentru garantarea menținerii păcii și dezvoltarea comerțului, suveranii ar fi de dorit să încheie o alianță permanentă și să se lase conduși de un “senat european” care să aibă la dispoziția lui o armată comună, constituită din contribuțiile bănești ale țărilor membre⁶.

⁴ G. Gornig, I.E. Rusu, op. cit , p. 1

⁵ <https://istoriastazi.wordpress.com/tag/westphalia/>.

⁶ D. Vătăman, Uniunea Europeană. Ghid practic de specialitate, Ed. Pro Universitaria, București 2015, p.31.

Un alt proiect cu importanță pentru ideea de uniune europeană l-a reprezentat “Planul unei păci universale și eterne” întocmit de Jeremy Bentham (1748-1832). El avea ca țel să reducă forța unor diferite națiuni ce făceau parte din structura europeană, prin excluderea tratatelor de alianțe defensive ori ofensive, a acordurilor cu caracter comercial ce prezentau avantaje doar unilateral și a forțelor navale excesive prin eliminarea sistemului colonial. Se propunea a fi încheiat un tratat general perpetuu acceptat în special de Anglia și Franța ca o asigurare și un factor de instaurare a păcii în Europa. Pentru punerea în aplicare a acestui plan, el recomanda constituirea unui Congres european la care să ia parte doi delegați din fiecare țară și formarea unei Curți de justiție comune cu rol de reglementare a soluționării diferendelor dintre state⁷.

Alt plan a fost “Proiectul filosofic al păcii permanente” al lui Immanuel Kant din 1795 în care a subliniat conceptul unui pact internațional care să înlăture definitiv războiul din viața națiunilor, prin formarea unei societăți internaționale de tip nou, respectiv a unui “stat al națiunilor” cu caracter federativ unde să fie asigurată apărarea și securitatea pentru toate țările, fără a se lua în calcul dimensiunile lor. Pentru crearea unui asemenea stat se preconiza ca la început să se încheie alianțe de tipul confederațiilor între state prin care să fie garantate inadmisibilitatea războaielor și abuzurilor⁸.

Această preocupare pentru o confederație europeană s-a accentuat tot mai mult în perioada secolelor al XVIII- lea și al XIX- lea, cu toate că, în acele timpuri nu existau mediile

⁷ Idem

⁸ I.Kant, Proiectul filosofic al păcii permanente, Ed. a 2 a revizuită și adăugită, traducerea și cuvântul înainte Roduca Croitoru, Ed. All, București 2008 – apud D. Vătăman, idem.

economic și politic necesare pentru realizarea unui astfel de proiect.

Congresul de la Viena din 1815 a pus capăt războaielor napoleoniene. El a decis noile frontiere ale Europei sub supravegherea celor patru mari puteri ale vremii (Austria, Prusia, Rusia și Anglia) ajunse la un consens cu privire la respectarea unui echilibru de forțe în Europa, garantând prin aceasta păstrarea păcii și stabilității. În istorie acest consens a fost denumit “concertul marilor puteri”⁹, prin el subliniindu-se concepțiile de formare a unui organ internațional pentru soluționarea disputelor ce ar putea apare. Această rânduială stabilită după Congresul de la Viena avea caracteristici deosebite de o organizație supranațională.

Crearea statelor naționale la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea a reprezentat finalul acestui sistem, iar acest proces a fost grăbit de eforturile de unificare din Germania și Italia. Visul unificării a continuat și avem în vedere Congresul Păcii de la Lugano din 1872 unde Victor Hugo susținea într-un mesaj către Congres că vor fi constituite Statele Unite ale Europei, deziderat care, din păcate, a fost năruit de începerea primului război mondial, cu un final tragic de pierdere a numeroase vieți omenești urmare a deceselor în război, epidemiilor și a uciderii a numeroși civili, prizonieri și refugiați.

Marcate de tragedia războiului și preocupate să colaboreze pentru a preîntâmpina repetarea unor astfel de nenorociri cu efecte la nivel mondial, în anul 1919 a fost constituită o organizație fundamentată pe garantarea reciprocă a independenței la nivel politic și a integrității teritoriilor de stat a tuturor membrilor ei numită Societatea Națiunilor. Scopul ei era crearea unui model de ocrotire și protecție

⁹ http://ro.wikipedia.org/wiki/congresul_de_la_Viena.

colectivă care să împiedice izbucnirea unui nou conflict la nivel mondial.

Totuși, perioada cuprinsă între cele două războaie mondiale a fost caracterizată de apariția a două preocupări contrare. Astfel, există dorința statelor naționale nou create de a-și face respectată poziția obținută în baza tratatelor de pace și respectarea independenței, suveranității și integrității lor teritoriale. Pe lângă acestea mai existau și statele învinse în primul război mondial și neîmpăcate cu ordinea impusă prin Convenția de pace de la Paris, care etalau o politică de revizuire, de luare a revanșei¹⁰.

Conceptul de uniune europeană s-a conturat în mod concret abea în secolul al XX-lea. În perioada postbelică s-a conturat, în 1923, mișcarea paneuropeană a contelui austriac Richard Condenhove – Kalergi, prin care se dorea constituirea unui centru de putere – prin crearea unor State Unite ale Europei – prin intermediul căruia să se poată neutraliza puterile mari ale vremii precum Rusia, Statele Unite și Marea Britanie. Primele forme de creare europeană s-au conturat în Europa de Vest, îmbrăcând forma unor organisme de cooperare. Ele au avut ca obiect sectoarele militar, economic și politic, iar unele dintre ele s-au făcut prin demersuri americane.

În plan militar au fost constituite¹¹:

- Uniunea Europei Occidentale – prin Tratatul ei de creare încheiat la Bruxelles, în 17 martie 1948, revizuit ulterior prin Acordul de la Paris din 23 octombrie 1954. S-a încheiat un Tratat de cooperare în domeniile economic, social și cultural și de apărare colectivă legitimă între Belgia, Franța, Luxemburg, Olanda și Marea Britanie. Tratatul de creare a ei a

¹⁰ D. Vătăman, op. cit., p. 31

¹¹ A. Fuerea, Manualul Uniunii Europene, ed. a III- a, Ed. Universul Juridic, București 2006, p. 13

inclus o clauză de angajare militară spontană în situația unei invazii contra unuia dintre membrii ei. Totodată, această organizație avea ca scop și întărirea raporturilor economice, culturale și sociale între statele ei membre pentru a putea face față sub aspect conceptual și militar la amenințările noi care se configurau. Pentru aceasta, statele semnatare au constituit și un “comitet permanent pentru studiul și dezvoltarea federației europene”¹²

• NATO – înființată prin Tratatul de la Washington din 4 aprilie 1949. Această organizație includea state europene, SUA și Canada¹³.

În plan economic s-a creat Organizația Europeană de Cooperare Economică (OECE), în 16 aprilie 1948 prin Tratatul de la Paris, pentru a se da posibilitatea statelor europene ca în comun să administreze ajutorul primit de la americani în baza planului de reconstrucție a Europei, plan realizat de ministrul de externe american George C. Marshall în 1947. Această organizație s-a transformat în 1960 în Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OCED). Scopurile OECE erau reprezentate de: armonizarea politicilor economice naționale, compensarea neconvertibilității monedelor și anularea îngrădirilor cantitative în comerțul dintre statele semnatare, efectuarea uniunii vamale și a unui spațiu de schimb liber, cât și administrarea ajutorului financiar prin Planul Marshall¹⁴.

În plan politic menționăm înființarea Consiliului European, cu rol de coordonare a drepturilor interne, naționale și de dezvoltare a dialogului politic între statele europene.

¹² D. Vătăman, Organizații europene și euroatlantice, Ed. Lumina Lex, București, 2008, p.70

¹³ A se vedea și M. Floroiu, Elemente de drept internațional public și privat, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p.55

¹⁴ D. Vătăman, Organizații europene și euroatlantice, Ed. Lumina Lex, București, 2008, p 96.

Constituirea lui s-a făcut prin Tratatul de la Londra din 9 mai 1949, care a intrat în vigoare în data de 3 august al aceluiași an. Acest Consiliu al Europei înființat prin acordul statelor membre ale Uniunii Occidentale a fost constituit dintr-un comitet de miniștri și un corp consultativ. La negocierile pentru stabilirea acestei organizări și a atribuțiilor necesare s-au purtat discuții la care au mai fost invitate încă 5 state: Danemarca, Irlanda, Italia, Norvegia și Suedia. La final, în 5 mai 1949, cei 10 miniștri de externe ai statelor ce au participat au semnat Statutul Consiliului Europei prin care au fost înființate un Comitet de Miniștri și o Adunare Consultativă, ambele formând Consiliul Europei.

Consiliul de Miniștri a primit drept atribuții dezvoltarea raporturilor de cooperare dintre guverne. Adunarea Consultativă reprezenta dorințele națiunilor europene și permitea menținerea unei legături permanente între guverne și opinia publică europeană¹⁵.

Consiliul Europei a stimulat protejarea unui drept european regional fundamentat pe convenții. Dintre aceste convenții, cea care s-a evidențiat a fost Convenția europeană a drepturilor omului – care s-a semnat în 4 noiembrie 1950, la Roma și a intrat în vigoare la 3 septembrie 1953.

În zona de Est a Europei a fost creată o coaliție constituită din democrațiile sociale din Centrul și Estul Europei care erau sub dominația U.R.S.S-ului. Urmare a raporturilor politice îndelungate s-au constituit, în domeniul economic, Consiliul de ajutor economic reciproc în ianuarie 1949 (COCECOM), organizație care în fapt și-a început activitatea în 1959.

În domeniul militar a fost încheiat Pactul de la Varșovia în 14 mai 1955.

¹⁵ N. Ecobescu, M. Nițelea, Manualul Consiliului Europei, Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, București 2006, p. 36

Toate aceste organizații de cooperare nu au reușit să îndeplinească totalmente dorințele de federalizare ale națiunilor europene, simțindu-se necesitatea unei mai mari apropieri la nivel economic și politic, iar aceasta a generat, în final, constituirea Comunităților Europene. Acestea și-au făcut apariția ca organizații internaționale întemeiate pe integrarea economică a statelor formatoare, organizații cu caracter de noutate, întrucât reprezentau mult mai mult decât o cooperare de tip parteneriat și cu acțiuni comune, specifică organizațiilor tipice internaționale¹⁶.

1.2. Aspecte metodologice de formare a unei Unități Europene

În literatura de specialitate s-a susținut că s-au conturat două metode de realizare a unificării Europei, și anume o metodă federatistă și una funcțională¹⁷.

▲ Metoda federatistă

În conformitate cu adepții acestei metode, o unificare a statelor Europei într-o organizație sau construcție federală reprezenta o posibilă rezolvare a problemei de unificare a Europei. Pentru federaliști formarea Uniunii Europene aducea națiunilor europene o soluționare, în mod comun, a problemelor pe care le aveau toate, și nu reprezenta un scop în sine.

Această metodă federatistă are beneficiul că expune o idee logică și în același timp dezvoltată a modului de integrare europeană, ea prezentând în linii generale etapele procesului

¹⁶ D. Vătăman, Uniunea Europeană. Ghid practic de specialitate, Ed. ProUniversitaria, București 2015, p.40

¹⁷ În acest sens vezi G.Gornig, I.E.Rusu, op. cit., p. 3-4, D. Vătăman, op. cit., p.38